

ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
МУКАЧІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВК 1.1 Практикум з логопедії
(шифр і назва навчальної дисципліни)

підготовки фаховий молодший бакалавр
(назва освітньо-професійного ступеня)

галузь знань 01 Освіта /Педагогіка
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 012 Дошкільна освіта
(шифр і назва спеціальності)

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Відокремлений структурний підрозділ «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету».

Навчальна програма з дисципліни «Практикум з логопедії» для здобувачів освіти з галузі знань 01 Освіта /Педагогіка за спеціальністю 012 Дошкільна освіта

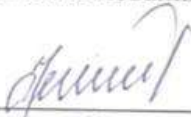
Розробники (укладачі) програми:

Заяць О.Т. – викладачка української мови та літератури, логопедії, «спеціаліст вищої категорії», « викладач-методист».

Програму схвалено на засіданні предметної (циклової) комісії викладачів педагогіки, психології, методик дошкільного виховання та фізичної культури

Протокол № 1 від « 25 » серпня 2025 року

Завідувачка предметної (циклової) комісії викладачів педагогіки, психології, методик дошкільного виховання та фізичної культури

(підпис) (Яна ФЕНЬОВ)
(прізвище та ініціали)

Програму обговорено та рекомендовано до затвердження методичною радою Відокремленого структурного підрозділу «Гуманітарно-педагогічний фаховий коледж Мукачівського державного університету»

Протокол № 1 від « 25 » серпня 2025 р.

Голова методичної ради

(підпис) (Тетяна ІСАК)
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Практикум з логопедії» укладена згідно з навчальним планом освітньо-професійного ступеня) фахового молодшого бакалавра спеціальності 012 Дошкільна освіта. Програмою передбачено вивчення дисципліни у 5 семестрі. Програма побудована на засадах особистісно-зорієнтованої парадигми освіти, враховуючи специфіку навчання у ЗВО III – IV рівнів акредитації за Європейською кредитно-трансферною системою. Дисципліна розглядається як складова змісту професійної підготовки майбутнього вчителя дошкільної освіти.

Вивчення дисципліни «Практикум з логопедії» передбачає вивчення та формування умінь і навичок студентів опанувати різноманітними технологіями формування, корекції та розвитку мовленнєвої діяльності дітей раннього та дошкільного віку при різних мовленнєвих порушеннях. Цей матеріал украй важливий як для розуміння дитинства, дитячої психології, специфічних естетичних потреб дитини, так і для вироблення широкої педагогічної компетенції молодшої людини.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу: ознайомити здобувачів освіти з теоретичними основами логопедії, різними видами мовленнєвих порушень, закономірностями формування мовлення в нормі і при дизонтогенезі; принципами аналізу мовленнєвих порушень, їх класифікацією та методами корекції. Формувати знання, уміння та навички організації логопедичної допомоги дітям з мовленнєвими порушеннями, розуміння специфіки надання їм необхідної допомоги. Розкрити роль педагога в проведенні корекційної роботи з виправлення мовленнєвих недоліків. Підготувати компетентного конкурентоспроможного фахівця в галузі дошкільна освіта, здатного на високому професійному рівні розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми дошкільної педагогіки, орієнтованого на подальшу фахову самоосвіту.

Завдання курсу:

- оволодівати сучасними знаннями, виконувати складні завдання в галузі логопедії;
- ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати та систематизувати;
- створити цілісне уявлення про логопедію як науку, що вивчає порушення мовлення, методи їх попередження, виявлення й усунення засобами спеціального навчання й виховання;
- розкрити особливості організації логопедичної допомоги дітям з мовленнєвими порушеннями;
- виробити практичні навички роботи з дітьми, засвоїти прийоми виявлення, корекції і попередження дефектів розвитку мовлення;
- розвивати уміння орієнтуватися у підборі ефективних методів і прийомів корекції, усунення дефектів мовленнєвих порушень;
- озброїти навичками самостійної організації логопедичного процесу.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі освіти повинні:

знати:

- що таке логопедія як наука, її специфіку та завдання;
- закономірності розвитку дитячого мовлення;

- мовні порушення, їх причини та шляхи попередження й усунення;
- роль педагога в усуненні мовних недоліків.

Змістом практичних занять передбачено: складання та презентація корекційно-педагогічної роботи; аналіз власних артикуляційних можливостей і артикуляції дітей; робота з батьками; вправи з дітьми; імітація педагогічних ситуацій.

вміти:

- аналізувати спостережувані випадки порушень мовлення;
- аналізувати педагогічний процес дошкільного закладу з точки зору корекційної роботи над мовленням дітей;
- розпізнавати характер порушень мовлення та їх причини;
- користуватися навичками корекційно-педагогічної роботи.

Навчальна дисципліна передбачає такі компетентності: інтегральну, загальні та фахові.

Компетентності:

Інтегральна компетентність (КІ) – це здатність розв’язувати спеціалізовані задачі та практичні проблеми інноваційного та дослідницького характеру з логопедії у професійній діяльності, що передбачає застосування сформованих фахових компетентностей; нести відповідальність за результати своєї діяльності в системі взаємозв’язків на соціальному, культурному, економічному рівні.

Загальні компетенції (ЗК):

- ЗК1.Здатність до продуктивного (абстрактного, образного, дискурсивного, креативного) мислення;
- ЗК 2. Здатність до самостійного пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел;
- ЗК 3. Здатність ідентифікувати, формулювати та розв’язувати проблеми;
- ЗК 4. Здатність приймати обґрунтовані рішення;
- ЗК 9. Здатність до вільного спілкування і співпраці державною та рідною мовами (усно і письмово).

Фахові компетенції (ФК):

- ФК 2. Здатність до розвитку мови, допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.
- ФК 3. Здатність до розвитку мовної, логіко-математичної компетентності, різних форм мислення та свідомості у дітей раннього та дошкільного віку.
- ФК 7. Здатність до навчання дітей раннього і дошкільного віку суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки.
- ФК 8. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста, поваги до державних символів України).
- ФК 9. Здатність до виховання у дітей інтересу і поваги до національних традицій, звичаїв, свят, обрядів, народних символів.

Програмні результати навчання (ПРН):

- ПРН 1 Знання основних нормативно-правових документів, законодавчих актів України та наказів МОН України.
- ПРН 2 Знання Базового компонента дошкільної освіти та чинних освітніх програм.
- ПРН 4 Знання обов’язків, цінностей та чеснот педагога.
- ПРН 7 Знання сфери навчання дітей дошкільного віку: пізнавальної, емоційної, психомоторної.

- ПРН 15 Застосовувати знання та вміння для розв'язання завдань, пов'язаних з етапами педагогічного процесу.
- ПРН 24 Оцінювати важливість і демонструвати здатність до самоосвіти та самовиховання.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1 ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 Загальні питання логопедії

Тема 1. Теоретичні основи логопедії.

Логопедія як спеціальна педагогічна наука. Предмет і об'єкт логопедії. Теоретичні, практичні задачі логопедії. Мовленнєва норма і порушення мовлення. Взаємозв'язок логопедії з іншими науками. Загально-дидактичні та специфічні принципи логопедії. Методи логопедії

Тема 2. Етіологія порушень мовлення

Сучасні уявлення про причини мовленнєвих порушень. Причини мовленнєвих порушень: органічні (анатоμο-фізіологічні, морфологічні); функціональні (психогенні); соціально-психологічні; психоневрологічні.

Класифікації порушень мовлення. Сучасні класифікації мовленнєвих порушень. Клініко-педагогічна класифікація: час виникнення, прихильники класифікації, принципи групування мовленнєвих порушень; етіопатогенетичні, клінічні і психолого-лінгвістичні критерії розмежування порушень мовлення; види мовленнєвих порушень. Психолого-педагогічна класифікація: час виникнення, прихильники класифікації, принципи групування мовленнєвих порушень, педагогічні цілі. Взаємозв'язок між клініко-педагогічною та психолого-педагогічною класифікацією

Тема 3. Анатоμο-фізіологічні механізми мовлення.

Будова мовленнєвого апарату: центральний і периферійний мовленнєвий апарат. Функціональна організація мовленнєвої діяльності. Поняття про мову, мовлення, мовленнєву діяльність. Аналіз взаємовідношень і зв'язків понять мова, мовленнєва діяльність, мовлення з точки зору аспекту, який цікавить дефектологів (аналіз порушень мовленнєвої діяльності і знаходження оптимальних шляхів її формування). Методологічні характеристики мови і мовлення.

Модель професійної компетентності логопеда. Розробка комплексу статичних та динамічних вправ для артикуляційної гімнастики. Вправи для пальчикової гімнастики

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 Недоліки звуковимови

Тема 4. Артикуляційні та акустичні принципи звуків мови.

Звуки мовлення як умовні рефлекси. Утворення звуків мовлення. Класифікація звуків мови. Змінність звуків у мовленні. Інтонація як складне явище, що включає в себе тон голосу, його тембр, інтенсивність або силу звучання голосу, паузу і логічний наголос, темп мовлення. Характеристика компонентів інтонаційної сторони мовлення, інтонаційних конструцій.

Тема 5. Фізіологічні недоліки звуковимови у дітей дошкільного віку.

Фізіологічні недоліки звуковимови у дітей дошкільного віку та умови формування навичок правильної звуковимови. Особливості мовленнєвої діагностики дітей дошкільного віку. Вплив порушень фонематичного слуху на розвиток усного мовлення.

Підбір ігор та вправ на розвиток слухової уваги, пам'яті та фонематичного сприймання.

Аналіз мовлення дітей (2-3) молодшої групи, визначення вікових особливостей звуковимови. Складання таблиці.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3.

Характеристика мовленнєвих порушень

Тема 6. Дислалія: визначення, причини, форми.

Загальна характеристика порушень звукової системи мови. Визначення, причини, форми дислалії. Класифікація функціональної дислалії. Механічна дислалія, її зумовленість порушеннями в будові артикуляційного апарату.

Методики корекційної роботи при дислалії. Основні етапи традиційної корекційно-педагогічної роботи з усунення порушень звуковимови. Прийоми логопедичного впливу з корекції звуковимови за традиційною методикою. Етапи та прийоми логопедичного впливу при дислалії. Специфіка логопедичної роботи при корекції порушень звуковимови.

Тема 7. Сигматизм свистячих та шиплячих звуків.

Сигматизм, види, характеристика, особливості логопедичної роботи. Характеристика свистячих фонем та опис правильного укладу органів артикуляції. Основні форми неправильної вимови свистячих звуків та їх причини. Види сигматизмів та парасигматизмів свистячих звуків: міжзубний, губно-зубний, боковий, призубний, носовий, шиплячий. Характеристика та опис правильного укладу органів артикуляції шиплячих фонем. Причини і варіанти порушень – сигматизми (міжзубний, боковий, носовий) та парасигматизми (губно-зубний, призубний, шиплячий, свистячий) шиплячих звуків. Методика виправлення сигматизмів свистячих та шиплячих фонем.

Тема 8. Ротацізм і ламбдацізм.

Характеристика фонем та опис правильного укладу органів артикуляції [Л], [Л']. Причини і варіанти порушень фонем [Л], [Л'], зміст корекційної роботи. Характеристика фонем [Р], [Р'] та опис їх правильного укладу. Причини і варіанти порушень фонем [Р], [Р'], зміст корекційної роботи. Порушення вимови задньоязикових звуків [К], [К'], [Г], [Г']. [Х], [Х']. Методика виправлення порушень вимови піднебінних звуків. Добір ігор та вправ на формування мовленнєвого дихання при різних порушеннях мовлення.

Тема 9. Поняття про ринолалію як мовленнєве порушення.

Умови формування вимовної складової мовлення в нормі та при ринолалії: будова і функція піднебінно-глоткового змикання. Визначення, форми ринолалії та причини її виникнення. Вроджена відкрита ринолалія. Комплекс симптомів відкритої ринолалії. Класифікація вроджених розщеплень губи та піднебіння, етіологія. Зміст логопедичного впливу в доопераційний та після операційний періоди.

Тема 10. Механізми та форми дизартрії.

Визначення, патогенез, ступені, структура мовленнєвого порушення при дизартрії. Основні синдроми дизартрії. Сучасні підходи до класифікації дизартрії. Класифікація дизартрії. Характеристика загального і мовленнєвого розвитку дітей з дизартричними порушеннями. Особливості психомоторної та мовленнєвої діяльності дітей із дизартрією. Психолого-педагогічна характеристика дітей з дизартрією. Роль соціальних факторів у розвитку синдрому дизартрії і виникненні вторинних мовленнєвих і немовленнєвих розладів.

Основні напрями корекційно-педагогічного впливу при дизартрії. Основні напрями комплексної реабілітації дітей із дизартрією. Принципи корекційно-педагогічного впливу при дизартрії. Основні напрями логопедичної роботи при корекції дизартричних порушень мовлення у дітей. Підбір ігор та вправ для розвитку активного мовлення.

Тема 11. Сучасні класифікації алалії та характеристика. Афазія.

Визначення, причини, локалізація, механізм та форми порушення при алалії. Моторна алалія: визначення, етіологія, симптоматика. Сенсорна алалія: визначення, етіологія, симптоматика. Симптоматика алалії: немовленнєві, мовленнєві порушення. Психолого-

педагогічна характеристика дітей із сенсорною алалією.

Система корекційно-логопедичної роботи при алалії. Основні методичні принципи організації логопедичної роботи при моторній алалії. Етапи логопедичної роботи при моторній алалії. Види мовленнєвої роботи при сенсорній алалії. Напрями корекційно-логопедичного впливу при сенсорній алалії. Послідовність логопедичного впливу при сенсорній алалії.

Афазія як системне порушення мовленнєвої діяльності. Причини, локалізація, механізм порушення. Комплекс взаємопов'язаних мовленнєвих (порушення в лексичній, граматичній, фонетичній системі мовлення) і немовленнєвих (апраксії, агнозії) порушень.

Тема 12. Заїкання. Причини і прояви заїкання.

Визначення, загальна характеристика, симптоматика заїкання. Визначення, загальна характеристика, симптоматика заїкання. Етіологія, патогенез, механізми, прояви заїкання. Типи судомної активності м'язів мовленнєвого апарату, їх локалізація. Характеристика мовленнєвого дихання при заїканні. Психолого-педагогічна та клінічна характеристика осіб із заїканням.

Комплексні системи реабілітації заїкання у дітей. Сучасний комплексний лікувально-педагогічний підхід до подолання заїкування. Система мовленнєвих вправ, що ускладнюються залежно від ступеня самостійності мовлення дітей із заїканням. Модернізація і одночасне використання різних прийомів логопедичної роботи з дітьми із заїканням. Мовленнєві вправи з корекції заїкання з поступовим ускладненням компонентів мовлення. Добір ігор та вправ для подолання заїкання

Тема 13. Загальний недорозвиток мовлення як системне мовленнєве порушення.

Загальний недорозвиток мовлення: визначення, етіологія, симптоматика. Рівні загального недорозвитку мовлення. Стан імпресивного та експресивного мовлення у дітей із загальним недорозвитком мовлення. Психолого-педагогічна характеристика дошкільників із загальним недорозвитком мовлення.

Організація корекційної роботи в групах для дітей із загальним недорозвитком мовлення. Особливості організації корекційно-виховної роботи в групах для дітей із загальним недорозвитком мовлення. Основні принципи та напрями корекційної роботи при ЗНМ. Логопедична робота з дітьми.

Особливості логопедичної роботи з дітьми з сенсорними порушеннями при аутизмі. Причини аутизму. Організація роботи з дітьми з аутизмом та їх сім'ями.

Тема 14. Порушення голосу, темпу та ритму мовлення.

Порушення голосу. Класифікація порушень голосу. Корекційна робота при порушеннях голосу.

Визначення поняття «темп мовлення», «ритм мовлення». Різновиди темпу і ритму мовлення, їх значення для мовленнєвої діяльності. «Тахілалія», «брадилалія», «баттаризм», «логоневроз».

Характеристика проявів та причин брадилалії, комплексний медико-педагогічний характер заходів з її подоланням у дітей.

Характеристика проявів і причин тахілалії, комплексний медико-педагогічний характер заходів з її подоланням у дітей. Подібність та різниця затинань несудомного й судомного характеру. Фізіологічні затинання (інтерації) та їх причини у дітей.

Характеристика судомних затинань (що спостерігаються при заїканні) клонічного, тонічного та змішаного типу, їх прояви у мовленні, на різних звуках. Характеристика різниці частоти проявів затинань несудомного та судомного характеру. Чинники, що впливають на частоту проявів затинань, які ці прояви. Причини затинань судомного характеру. Біологічні та соціальні чинники, що можуть бути причиною виникнення затинань судомного характеру в мовленні дитини.

Добір вправи для корекції голосу та темпо-ритмічної організації мовлення. Обстеження дітей з порушенням темпу мовлення.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4.

Організація логопедичної роботи з дітьми в закладах освіти

Тема 15. Виховання як цілеспрямована система формування особистості дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Характеристика процесу виховання. Генезис цілей виховання. Визначення мети виховання у закладах дошкільної освіти. Принципи виховання дітей з ПМР різних вікових груп та умови ефективного здійснення виховного впливу на особистість. Зміст виховного процесу. Завдання виховання дітей з порушеннями мовлення. Поняття «виховання» і «вихованість». Критерії та рівні вихованості особистості дитини з порушеннями мовлення. Інтеріоризація особистістю загальнолюдських цінностей у процесі виховання. Форми і методи виховання дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку. Інструктивно-методичні матеріали з питань виховання дітей з порушеннями мовлення. Організації виховного процесу в закладах спеціальної освіти в умовах воєнного стану в Україні.

Тема 16. Професійний такт та етика в діяльності педагога-логопеда.

Практична діяльність логопеда в закладах освіти. Індивідуальна картка розвитку дитини. Перспективний і календарний план корекційно-відновлювальної роботи. Складання та аналіз різних видів плану логопедичної роботи.

та аналіз різних видів плану логопедичної роботи.

3. Рекомендована література

Базова

1. Барищук Г.С. Мова наших дітей. Виправлення порушень звуковимови у дітей: Навчальний посібник. - Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2004.64с.
2. Барищук Г.С. Як усунути вади письма. Дидактичний матеріал. -Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2004.-48с.
3. Барищук Г.С. Прислухайтесь, як говорить ваша дитина. Альбом обстеження мовлення дітей: Посібник для логопеда. - Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2010. – 48с.
4. Блінова Г.Й. Альбом для обстеження мовлення у дитини: Навчально-методичний посібн.: В 2 ч. - К.: Благовіст, 2001. - 215 с.іл. дошкільної світи.-К.:Видавничий Дім "Слово", 2006.-304с 7.
5. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / За ред. А.М.Богуш. - К.: Вища шк., 2007.- 542 с: іл.

Допоміжна

1. Бурдільна Н. А. Релізація провідних засад освіти для сталого розвитку в роботі логопеда /Н. А. Бурдільна //Логопед.-2019.-№11.-с.2-6
2. Безугла А. А. Діагностування стану мовлення у дітей /А. А.Безугла//Логопед.2019.-№7.-с.5-22
3. Демченко І. Пальчики грають – діток розважають / І. Демченко// Палітра педагога.- 2016.-№4.- с. 10-15
4. Древняк Л. П. Ігри на автоматизацію звука /Л. П. Древняк //Логопед.-2019.- №1.-с.9-13
5. Зайдулліна Л. Н. Співпраця працівників освіти, учителя-логопеда і сім'ї у подоланні вад мовлення дітей дошкільного віку /Л. Н.Зайдулліна //Логопед.-2018.№ 12.-с.4-9
6. Коляда О. Формуємо граматичну компетенцію у грі / О. Коляда// Палітра педагога.- 2016.-№5.- с.20-23

7. Котова Л. Логопедичні ігри для дітей/ Л. Котова//Дошкільне виховання..2017.-№6.- с.24-26
8. Кузнєцова О. В. Роль вихователя логопедичної групи в усуненні мовленнєвих
9. вад у дітей логопатів /О. В. Кузнєцова //Логопед.-2019.- № 2.-с.2-6
10. Кущенко О. М. Ровиваємо мовлення дошкільнят/ О.М. Кущенко//Рокажіть онуку.-2017.- №5.- с.43-45
11. Малярчук А.Я. Дидактичний матеріал для виправлення мовленнєвих недоліків в 2-х частинах. Навчальний посібник. - К.: Літера, 2005.
12. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал. -К.: Літера ЛТД, 2003. - 104 с : іл.
13. Мовні ігри та вправи зі словом У Поряд. В.Л.Сухар. - Х.: Авеста: Вид-во "Ранок", 2008. -176 с - (Програма розвитку).
14. Лавриненко О. Мовленнєві тренування розпочнемо без вагань/ О. Лавриненко//Палітра педагога.- 2016.-№ 2.- с.16-19
15. Лавриненко О. Затримки мовлення могло б не бути/ О. Лавриненко// Дошкільне виховання.- 2018.-№ 6.-с.16-20
16. Павленко К. М. Сучасні інноваційні методи корекції мовленнєвого розвитку в роботі логопеда /К. М. Павленко //Логопедж.-2019.-№7.-с.2-4
17. Рібцун Ю. Дислалія: причини, прояви, шляхи подолання / Ю. Рібцун // Дошкільне виховання.- 2017.-№2 с.5-10
18. Рібцун Ю.Організація ігрової діяльності дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку / Ю. Рібцун// Дошкільне виховання.-2018.- №1.- с.12-16
19. Рібцун Ю.Абетка постановки звуків /Ю. Рібцун// Палітра педагога.-2017.- №3 .-с.13-18
20. Садовенко С. Музична логоритміка/ С. Садовенко// Дошкільне виховання.№7.-с. 14-19.
21. Стахова Л. Ліпимо, малюємо, ще й мовлення тренуємо/ Л. Стахова.//Палітра педагога.- 2017.- №1.-с. 19-22
22. Оленич К. А. Особливості граматичної компетенції дошкільників / К.
23. Оленич //Логопед .-2016.-№10.- с. 38-44
24. Шарапова О. В. Лего-технології на логопедичних заняттях /О.В.
25. Шарапова//Логопед.-2019.-№ 9.-с.17-28
26. Якимчук Н. Г. Шкідливі звички, що можуть призвести до проблем із вимовою /Н. Г. Якимчук //Дошкільне виховання.-2019.-№ 8.-с.14-15

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання: індивідуальне і фронтальне опитування; оцінювання письмових завдань; самостійні роботи (перевіряються й оцінюються під час опитування та під час написання контрольних робіт, з урахуванням тем, які винесені на самостійну підготовку); дидактичне тестування; контрольні роботи; перевірка індивідуальних дослідницьких завдань; перевірка групових творчих завдань.

